

แนวทางปฏิบัติวิปัสสนากรรมมั่นคง ตามหลักสติปัฏฐาน ๔
สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์
VIPASSANA MEDITATION PRACTICE MODEL BASE ON SATIPATTHANA 4
OF PROVINCE DHAMMA PRACTICE CENTER NO. 31
WAT SUKSUMRAN BURIRAM PROVINCE

โดย

พระศักดิ์สิทธิ์ พุทธบุตรโต (ศรีสุข)

คณะกรรมการควบคุมสารนิพนธ์

๑. ชื่อ พระครูศรีปัญญาวิกรม	ประธานกรรมการ
๒. ชื่อ พระครูใบภูมิการเวียง กิตติวนโน	กรรมการ
๓. ชื่อ รศ.ดร.ทวีศักดิ์ ทองทิพย์	กรรมการ

สารนิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการสอบวัดคุณสมบัติ

รายวิชาสัมมนาหลักพุทธธรรม

ตามหลักสูตรปริญญาพุทธศาสตรดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาพระพุทธศาสนา

บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหा�จุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

พุทธศักราช ๒๕๖๘

บทที่ ๑

บทนำ

๑.๑ ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การปฏิบัติวิปัสสนาภัมมภูฐาน มีมาแต่ในสมัยพุทธกาล ๑ในสมัยหนึ่งพระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ นิคมของชาวกรุ ข้อว่าก็มามาธันมะ แคว้นกรุ พระผู้มีพระภาคเจ้ารับสั่งเรียกพระภิกษุทั้งหลายมาตรัสเรื่องนี้ว่า ภิกษุทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์ เพื่อล่วงโสกและปริเทเวเพื่อดับทุกและโอมนัส เพื่อบรรลุญาธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพาน ทางนี้คือสติปัญฐาน ๔ ได้แก่ ๑. พิจารณาเห็นกายในกายอยู่ มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอวิชนาและโอมนัสในโลกได้ ๒. พิจารณาเห็นเวลาในเวลาทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอวิชนาและโอมนัสได้ ๓. พิจารณาเห็นจิตในจิตอยู่ มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอวิชนาและโอมนัสในโลกได้ ๔. พิจารณาเห็นธรรมในธรรมทั้งหลายอยู่ มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติกำจัดอวิชนา และโอมนัสในโลกได้ สอดคล้องกับงานวิจัยของ ๒พระปลัดธราชาดย ขัตติรัตน์ พบว่า พัฒนาการของการปฏิบัติธรรมในครั้งพุทธกาลเริ่มจากการปฏิบัติแบบสมถะ ตามแนวคิดของสำนักปฏิบัติที่มีอยู่ก่อน ภายหลังพระพุทธเจ้าทรงพัฒนาจากแบบ สมถะ ขึ้นสู่แบบ วิปัสสนา อันเป็นแนวทางปฏิบัติตามหลัก มัจฉิมาปฏิบัติที่พระพุทธองค์ทรงค้นพบ เป็นการปฏิบัติที่ถูกต้องและเป็นไปเพื่อการเข้าถึงพระนิพพาน ส่วนรูปแบบการปฏิบัติธรรมในสมัยพุทธกาลนั้น พระพุทธเจ้าทรงนำหลักการปฏิบัติธรรมที่ทรงค้นพบนำมารังสรรค มากปรับให้มีความเหมาะสมกับกาล สถานที่ จริต หรือทิภูมิของผู้ปฏิบัติ เพื่อให้เกิดประสิทธิภาพอันสูงสุดอย่างแท้จริง

การปฏิบัติวิปัสสนาภัมมภูฐานในประเทศไทย ๓พระมหาယงยุทธ รีรอมโน พบว่าสมัยสุโขทัยมีการปฏิบัติสมถและวิปัสสนากรรมฐาน มีเป้าหมายเพื่อเป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตได้รับอิทธิพลจากลัทธิวงศ์ สมัยอยุธยา มีการปฏิบัติสมถกรรมฐาน มีลักษณะเด่นคือใช้สมาริรักษาตนให้รอดพ้นจาก

^๑ พระไตรปิฎกเล่มที่ ๑๐ พระสuttaปิฎกเล่มที่ ๒ (ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย) ที่ชนนิกาย มหาวิทยาลัยมหาสารคาม ปัญฐานสูตร ว่าด้วยการเจริญสติปัญฐานสูตร สูตรใหญ่

^๒ พระปลัดธราชาดย ขัตติรัตน์ รูปแบบการปฏิบัติธรรมในสมัยพุทธกาล

^๓ พระมหาယงยุทธ รีรอมโน รูปแบบการปฏิบัติกรรมฐานและการประยุกติใช้ในสังคมไทย

อันตรายและบรรเทาภัยพิบัติ สมัยนับรุ่มีการปฏิบัติวิปสศาสนากรรมฐานเพื่อเป็นเครื่องยึดเหนี่ยวจิตใจ สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น ใช้กรรมฐานเพื่อพัฒนาจิตใจให้ห้องอกในช่วงตอนกลางรัตนโกสินทร์ อาศัยกรรมฐานเพื่อหลอมรวมความสามัคคีของคนภายในชาติและสร้างชาตินิยม รัตนโกสินทร์ในช่วงรัชกาลที่ ๖-๘ เป็นระลักษณ์พัฒนาวิปสศาสนาธูรณะแบบธรรมยุตเพื่อพัฒนาจิตใจจนเป็นที่แพร่หลายในภาคอีสานของไทย ในสมัยรัชกาลที่ ๙ กรรมฐานได้พัฒนาไปในหลายรูปแบบแผ่ออกไปในวงกว้างด้วย เทคโนโลยี ทำให้ง่ายต่อการเข้าถึงและสังคมไทยยังเปิดกว้างในเรื่องดังกล่าว สอดคล้องกับงานวิจัย ของพระมหาวุฒิชัย วุฒิชัย พบวารูปแบบการพัฒนาจิตของกรรมฐาน ๕สายในสังคมไทย ๑) สาย พุทธ ใช้วิธีการ Kavanaugh ในระดับสม lokale และพิจารณาตุขันธ์ในระดับวิปสศาสนา เป็นการปฏิบัติแบบเข้ม ๒) สายอาณาปานสติใช้หลักอาณาปานสติ ๑๖ ขั้น เป็นการปฏิบัติแบบพื้นฐานและแบบเข้ม ๓) สาย พองหนอน-ยุบหนอน ใช้หลักสติปัญญา เน้นดูอาการพองยุบของห้อง เป็นการปฏิบัติแบบเข้มอย่างมีแบบแผน ๔) สายรูปนาม ใช้หลักสติปัญญาโดยเน้นอธิบาย ๕ เป็นการปฏิบัติแบบเข้ม และ ๕) สาย สัมมาสัมมาอะระหัง ใช้นิมิตและคำหวานาเป็นการปฏิบัติแบบทั่วไปและแบบเข้ม ซึ่งรูปแบบของการ พัฒนาจิตของกรรมฐานทั้ง ๕ สาย มีต้นกำเนิดในพุทธศตวรรษที่ ๒๕ มีรูปแบบการปฏิบัติที่สอดคล้อง กับหลักปฏิบัติในคัมภีร์ และมุ่งเป้าหมายไปสู่การบรรลุมรรคผลนิพพานเช่นเดียวกัน

การปฏิบัติวิปสศาสนาภิกขุมัณฑฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดบุรีรัมย์ โดยระบุเป็นมหา เศรษฐามา ว่าด้วยการส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมแห่งคณะสงฆ์ พ.ศ. ๒๕๖๗ ได้มีการปรับปรุงว่าด้วย สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดให้มีความเหมาะสม สอดคล้องกับนโยบายและสภาพการณ์ในปัจจุบัน ประกอบกับมติคณะกรรมการส่งเสริมการปฏิบัติธรรมแห่งคณะสงฆ์ (มหานิกาย) และมติของมหาเถร สมาคม ครั้งที่ ๔/๒๕๖๘ ได้แต่งตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดบุรีรัมย์ (มหานิกาย) เมื่อวันที่ ๑๐ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๖๘ โดยทางคณะสงฆ์จังหวัดบุรีรัมย์และสำนักงาน พระพุทธศาสนาจังหวัดบุรีรัมย์ ได้เริ่มดำเนินตามนโยบายและข้อกำหนดต่างๆ ผ่านทางคณะกรรมการ ส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดบุรีรัมย์ ไปยังสำนักปฏิบัติธรรมของทางจังหวัดบุรีรัมย์ ซึ่งใน ปัจจุบันจังหวัดบุรีรัมย์มีสำนักปฏิบัติธรรมรวมเป็นจำนวนทั้งสิ้น ๔๓ แห่ง ให้ดำเนิน

การปฏิบัติวิปสศาสนาภิกขุมัณฑฐานของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ โดยในปี ๒๕๘๗ คณะชาวบ้านจากอำเภอไชยา จังหวัด ศรีสะเกษ อพยพถิ่นฐานเดินทางข้ามเขางานมรุ้งและจัดตั้งเป็นชุมชนชื่อ บ้านโคงหัวเสือ พร้อมกันนี้ได้ ถวายที่ดิน ที่บริเวณท้ายหมู่บ้าน เพื่อให้สร้างเป็นวัด ซึ่งอ่าวดสุขสำราญ ให้เป็นศูนย์รวมที่ยึดเหนี่ยว ของชาวบ้าน ต่อมาจึงได้รับอนุญาต อย่างเป็นทางการตามหนังสือให้สร้างวัดเลขที่ ๑๔/๒๕๑๑

^๔ พระมหาวุฒิชัย วุฒิชัย การศึกษาเบรี่ยบเที่ยบรูปแบบการพัฒนาจิตของกรรมฐาน ๕ สายในสังคมไทย

อนุญาตให้สร้างวัดตั้งแต่วันที่ ๒๓ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๑๑ ออกโดยกรรมการศาสนา โดยวัดสุขสำราญ มีพื้นที่สำหรับทำกิจกรรมอยู่ ๒ ฝั่ง คือพื้นที่ฝั่งวัดสุขสำราญจำนวน ๑๑ ไร่ ประกอบด้วย วิหาร ศาลา การเปรียญ อุโบสถ อาคารศาลารวม กุฎิสงฆ์ อาคารสำนักงานเจ้าคณะอำเภอเฉลิมพระเกียรติ ส่วนอีกฝั่งใช้สำหรับปฏิบัติธรรม สวนธรรมโโคกระกา มีพื้นที่จำนวน ๑๙ ไร่ ประกอบด้วย ศาลาปฏิบัติธรรมจำนวน ๓ หลัง กุฎิพักรวมกุฎิเดียว ๒๒ หลัง โรงฉัน ห้องน้ำ สะเก็บน้ำ ปัจจุบัน ทางสวนธรรมโโคกระกา วัดสุขสำราญ จัดให้มีกิจกรรมมีคอร์สสำหรับปฏิบัติธรรมวิปัสสนาตามหลักสติปัญญา ๔ โดยมีพระวิปัสสนาจารย์ ๒๖ รูป คือ พระครูวานนาวิหารธรรม วิ. และพระครูวานนาเมธากิริม วิ. ที่ได้รับการถ่ายทอดสอนการปฏิบัติวิปัสสนาภัมมปัญญา โดยตรงจากพระอาจารย์ ดร. ภัททันตะ อาสาภ มหาเถร รัมมาจิริยะ อัคคมหากัมมปัญญาจิริยะ โดยตรงที่สำนักวิปัสสนาวิเวกอาศรม จังหวัดชลบุรี เป็นการเรียนรู้ ฝึกสติเพื่อ กำหนดรูปใน กาย เวทนา จิต ธรรม ได้แก่การตั้งสติให้พิจารณากาย ให้รู้ตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงกาย การตั้งสติให้พิจารณาเวทนา ให้รู้ตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงเวทนา การตั้งสติพิจารณาจิต ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงจิต การตั้งสติพิจารณาธรรม ให้รู้เห็นตามความเป็นจริงว่าเป็นเพียงธรรม ซึ่งมีหน่วยงานราชการต่างๆ หลากหลายหน่วยงาน เช่น โรงเรียนวัดสุขสำราญ โรงพยาบาลบุรีรัมย์ ทหาร ตำรวจ และองค์การต่างๆ ในอำเภอイヤแม่วัฒนา จังหวัดบุรีรัมย์ ได้เข้ามาฝึกปฏิบัติธรรม ซึ่งทำให้ได้รับความรู้ และความเข้าใจในการปฏิบัติวิปัสสนาภัมมปัญญาตามหลักสติปัญญา ๔ รวมถึงได้รับผลบุญที่เกิดจากการเข้าปฏิบัติวิปัสสนาภัมมปัญญาตามหลักสติปัญญา ๔ ด้วย

ปัจจุบันมีสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดหลายสำนักได้อบรมหลักสูตรต่างๆ เพื่อสอนการปฏิบัติกันอย่างแพร่หลาย แต่ที่พับส่วนมากคือในหลักสูตรยังไม่มีความชัดเจนเพียงพอ เกิดปัญหาและมีความคิดที่ไม่ถูกต้องในการปฏิบัติ เป็นเหตุให้เกิดความไม่มั่นใจ เคลื่อบเคลลงสังสัยในแนวทางปฏิบัติ จำกความสำคัญดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ผู้วิจัยมองเห็นสภาพของปัญหา ประกอบกับปัจจุบันทางคณะกรรมการสำนักฯ จังหวัดบุรีรัมย์และทางสำนักงานพระพุทธศาสนาจังหวัดบุรีรัมย์ ได้จัดตั้งคณะกรรมการส่งเสริมสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดบุรีรัมย์ เพื่อสนับสนุนการทำงานของสำนักปฏิบัติธรรมในจังหวัด ให้มีความสอดคล้องและเป็นไปตามนโยบายของทางมหาเถรสมาคม โดยผู้วิจัยจะเน้นแรงงาน คำตอบในส่วนของการเผยแพร่และการปฏิบัติธรรม จึงได้ทำการวิจัยเรื่อง “แนวทางปฏิบัติวิปัสสนาตามแนวสติปัญญา ๔ ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์” เพื่อที่จะให้เป็นไปตามนโยบายของทางมหาเถรสมาคม และไขข้อความ เคลื่อบเคลลงสังสัยในประเด็นต่างๆ ให้มีความกระจ่างชัดเจนมากยิ่งขึ้น อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมองค์ความรู้ใหม่ที่จะเป็นข้อมูลในเชิงวิชาการและความเป็นปัจจัยสำคัญ อันจะเป็นประโยชน์ต่อความก้าวหน้าจากการปฏิบัติธรรมวิปัสสนาภัมมปัญญา สืบต่อไป

๑.๒) คำาณในงานวิจัย

๑.๒.๑ แนวทางการปฏิบัติวิปสนา กัมมัฏฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอย่างไร

๑.๒.๒ นำเสนอแนวทางการปฏิบัติวิปสนา ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์ เป็นอย่างไร

๑.๓) วัตถุประสงค์ของการวิจัย

๑.๓.๑ เพื่อศึกษาแนวทางการปฏิบัติวิปสนา กัมมัฏฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๓.๒ เพื่อนำเสนอแนวทางการปฏิบัติวิปสนา ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๔) ขอบเขตของงานวิจัย

๑.๔.๑ ขอบเขตด้านเอกสาร

๑. เอกสารขันปฐมภูมิ ได้แก่ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ๒๕๕๗ คัมภีร์อรรถกถา ถือ อนุถือ ประณีเศษ

๒. เอกสารขันทุติยภูมิ ได้แก่ งานวิจัย เอกสาร ตำรา หนังสือ วิทยานิพนธ์ และบทความทางวิชาการ ที่เป็นผลงานของผู้เชี่ยวชาญ และนักวิชาการทางพระพุทธศาสนาที่เกี่ยวข้องกับงานวิจัย

๑.๔.๒ ขอบเขตด้านเนื้อหา

ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการศึกษาเฉพาะประเด็นเรื่องแนวทางปฏิบัติวิปสนา กัมมัฏฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์ และนำเสนอแนวทางการปฏิบัติวิปสนา กัมมัฏฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของสำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ ตำบลயายແຍ້ມວັນນາ อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๔.๓ ขอบเขตด้านผู้ให้ข้อมูลหลัก

๑. ผู้ให้ข้อมูลหลัก โดยกำหนดขอบเขตของผู้ให้สัมภาษณ์ เพื่อนำข้อมูลมาวิเคราะห์และนำเสนอ มี ๓ กลุ่ม คือ (๑) พระสงฆ์ที่เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ๑๐ รูป (๒) ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการปฏิบัติธรรม พระวิปสนาจารย์ ๑ รูป ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก ๑ ท่าน (๓) กลุ่มผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ได้แก่

แม่ชี ๒ คน โยคีผู้เข้าร่วมปฏิบัติธรรม ๑๐ คน ผู้นำ/ชาวบ้านในชุมชนที่ได้เข้าร่วมปฏิบัติธรรมรวม ๑๐ คน

๑.๔.๔ ขอบเขตด้านพื้นที่

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดพื้นที่ในการทำวิจัยครั้งนี้คือ สำนักปฏิบัติธรรมประจำจังหวัดแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ ตำบลiyay แม่วัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๔.๕ ขอบเขตด้านระยะเวลา

(ภายหลังจากนำเสนอหัวข้อสาระนิพนธ์ฝ่านแล้ว)

๑.๕) นิยามศัพท์เฉพาะที่ใช้ในการวิจัย

๑.๕.๑ แนวทางปฏิบัติ หมายถึง การนำเอาหลักธรรมคำสอนของทางพระพุทธศาสนามาประยุกต์ใช้ในการดำเนินชีวิตประจำวัน หรือในขณะที่เข้าฝึกปฏิบัติธรรม โดยมุ่งเน้นการฝึกสติ สมาริ และปัญญา และคุณธรรม เพื่อบรรลุถึงความสงบ ความเข้าใจในธรรมชาติของตน พัฒนาจิตใจและปัญญาของตนเองให้เกิดความเจริญในธรรม สามารถเข้าถึงหนทางแห่งการดับทุกข์ได้

๑.๕.๒ วิปัสสนา หมายถึง การใช้อารมณ์อันเป็นฐานที่ตั้งแห่งการฝึกอบรมจิต เพื่อให้จิตเกิดความสงบ สมาริแก่กล้า จนกระทั่งเกิดปัญญาเห็นแจ้งในสภาวะธรรมของเบญจขันธ์ ว่ามีสูปกับนาม ที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และใจ เป็น รูป เสียง กลิ่น รส สัมผัส จิตล้วนเป็นไตรลักษณ์ คืออนิจจัง ทุกขัง อนัตตา ทั้งสิ้นการปฏิบัติให้มากแล้ว จะทำให้ผู้เรียนให้มาก ละสังโยชน์ สิ้นกิเลสและอาสวะได้

๑.๕.๓ สติปัฏฐาน ๔ หมายถึง ธรรมอันเป็นที่ตั้งของสติ ข้อปฏิบัติมีสติเป็นประдан การตั้งสติ กำหนดพิจารณาสิ่งทั้งหลาย ให้รู้เห็นเท่าทันตามความเป็นจริงคือ ตามที่สิ่งนั้นๆ มันเป็นของมัน การมีสติกับดูสิ่งต่างๆ และความเป็นไปทั้งหลาย โดยรู้เท่าทันตามสภาวะของมัน ไม่ถูกครอบงำด้วยความยินดียินร้าย ที่ทำให้มองเห็นเพียงไปตามอำนาจของกิเลส มีหลักพิจารณาอยู่ ๔ อย่างคือ ๑) กายา นุปัสสนาสติปัฏฐาน ๒) เวทนา นุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔) อัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน. มุ่งกำจัดกิเลส ละสังโยชน์ และกำจัดอาสวะให้สิ้นไป จนได้ถึงการบรรลุธรรมได้

๑.๕.๔ สำนักปฏิบัติธรรม หมายถึง สถานที่ที่จัดตั้งขึ้นเพื่อเป็นศูนย์กลางในการฝึกฝนอบรมด้านการปฏิบัติธรรม ได้แก่ การปฏิบัติกัมมัฏฐาน การเจริญสติ การทำสมาธิ หรือการเรียนรู้พระธรรม คำสั่งสอนของพระพุทธศาสนา และเป็นสถานที่อื้ออำนวยต่อการทำความสงบของจิตใจ ใช้ชีวิตตามหลักธรรมคำสั่งสอนในระยะเวลาหนึ่ง มีพระภิกษุสงฆ์ ผู้มีประสบการณ์ คอยให้คำชี้แนะ ถ่ายทอดประสบการณ์และนำพาการปฏิบัติ

๑.๕.๕ ก้มมั่ງฐาน หมายถึง เป็นที่ตั้งแห่งการทำงานของจิต หรือที่ให้จิตทำงาน อุบัยในการฝึกอบรมจิต ซึ่งมีวิธีฝึกอยู่ ๒ วิธี คือ สมุดก้มมั่ງฐาน ๑ วิปัสสนา ก้มมั่งฐาน ๑

๑.๖) ประโยชน์ที่จะได้รับจากการวิจัย

๑.๖.๑ ได้ทราบแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนา ก้มมั่งฐาน ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ สำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์

๑.๖.๒ ได้เสนอแนวทางการปฏิบัติวิปัสสนา ตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ของสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ อำเภอเนินมพระเกียรติ จังหวัดบุรีรัมย์

บทที่ ๒

แนวคิด ทฤษฎี และงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

วิปัสสนา กัมมัฏฐาน คือการฝึกปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ในการฝึกอบรมเจริญปัญญา อันเป็นเครื่องทำลายกิเลส ทำให้เกิดความเห็นแจ้ง รู้ชัดสิ่งทั้งหลายตรงต่อสภาวะของมัน ให้เข้าใจตามความเป็นจริง ว่ามันเป็นของมันเอง ไม่ใช่เห็นตามที่เรานึกคิดปุ่งแต่ง ให้มันเป็นไปด้วยความชอบ

๒.๑ หลักการ และแนวทางปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐานตามหลักสติปัญญา ๔ ในคำวีร์พระพุทธศาสนา เกรวاث

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๑.๑ ความหมายของวิปัสสนา

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๑.๒ หลักการปฏิบัติวิปัสสนา

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๑.๓ มหาสติปัญญาสูตร

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๑.๔ ประเภทของสมถะภารนาและวิปัสสนาภารนาในพระไตรปิฎก

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๑.๕ วิธีการปฏิบัติวิปัสสนาในคัมภีร์พระพุทธศาสนา เกรวاث

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๑.๖ สรุป

พิมพ์เนื้อหา

๒.๒ หลักการ และแนวทางปฏิบัติวิปัสสนา กัมมัฏฐานตามหลักสติปัญญา ๔ สำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๓๐ วัดสุขสำราญ ตำบล ยายແย້ນ วัดนา อำเภอ เฉลิมพระเกียรติ จังหวัด บุรีรัมย์

๒.๒.๑ ประวัติความเป็นมา..

ประวัติความเป็นมา..

๒.๒.๒ เนื้อหาในส่วนของ ภาคบริยัติเพื่อการปฏิบัติ

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๒.๓ รูปแบบของการปฏิบัติ

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๒.๔ วิธีการของการปฏิบัติ

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๒.๕ สรุป

พิมพ์เนื้อหา...

๒.๓ ทบทวนงานวิจัยและเอกสารที่เกี่ยวข้อง

จากการวิจัย “รูปแบบการปฏิบัติวิปสสนา กับมั่นคงฐาน ตามหลักสูตรปัจจุบัน” ของสำนักปฏิบัติธรรมแห่งที่ ๓๑ วัดสุขสำราญ จังหวัดบุรีรัมย์ ในเบื้องต้นผู้วิจัยได้ทบทวนงานวิจัย และเอกสารที่เกี่ยวข้อง โดยศึกษาข้อมูลที่เป็นหลักฐานจาก พระไตรปิฎก อรหณิกา ภิกษุ อนุภิกษา ปกรณ์วิเศษ คัมภีร์วิสุทธิธรรม และจากเอกสารที่ผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้ศึกษาเผยแพร่ pragmoyu ในปัจจุบัน ดังนี้

๒.๓.๑ งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

นางพิมพ์วร้า พิพยบุลสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมวิริยินทรีย์ในการปฏิบัติวิปสสนา” ผลการวิจัยพบว่า วิริยินทรีย์ ความเพียรเป็นใหญ่ เป็นการประมวลความเพียรทางใจ ซึ่งองค์ธรรม คือ วิริยะเจตสิก หลักธรรมที่เกือบหนุนวิริยินทรีย์ คือ โพธิปักษิยธรรม ๓๗ ประการ การปฏิบัติวิปสสนา คือ การอบรมปัญญาด้วยการทำหนดรูปใน รูป-นาม ตามความเป็นจริง องค์ธรรมคือ ปัญญาเจตสิก การปฏิบัติวิปสสนา แบ่งเป็น ๒ แบบ คือ สมถานิก และแบบวิปสสนา ยานิก เพื่อให้เห็นแจ้งในอริยสัจ เพื่อการบรรลุมรรค ผล และพระนิพพาน ตามลำดับ

พระสมโภชน์ โສกณสีโล (รสฟูง) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการบรรลุธรรมแบบสัทธานุสรี” ผลการวิจัยพบว่า การบรรลุธรรมแบบสัทธานุสรี คือ ผู้ปฏิบัติที่มีสัทธินทรีย์แก่กล้า เป็นผู้บรรลุโสดาปัตติธรรม เปลี่ยนสภาพจากบุกุชชนาเป็นอริยชน ท่านผู้นี้ถ้าบรรลุผลแล้วถอยเป็นสัทธาวิมุต การส่งเสริมการบรรลุธรรมแบบสัทธานุสรี คือ การส่งเสริมวิธีการปฏิบัติวิปสสนา โดยการสอนให้เป็นผู้มีสติ ควบหากลัมยานมิตร ปรับอินทรีย์ให้เสมอ กัน แล้วให้เพียรพิจารณากำหนดดูภายในกับดูใจของตนเองตามความเป็นจริง

พระครูพิพิธสารคุณ (เงشم คุณภิรโย) ได้วิจัยเรื่อง “การเสริมสร้างศรัทธาในการปฏิบัติวิปสสนา กับมั่นคงตามหลักสูตรปัจจุบัน” กรณีศึกษาวัดบ้านกระทิง ต.หินโคน อ.ลำปาง จ.

บุรีมาย การปฏิบัติวิปสสนาภัยมั่นภูมิความตามแนวสติปัฏฐาน ๔ คือ กระบวนการพัฒนาจิตให้รู้ความเป็นจริงตามลักษณะประภูมิของรูป-นาม ซึ่งตกลอยู่ในไตรลักษณ์ มีอารมณ์ซึ่งเป็นภูมิของการเพ่งพิจารณาที่เรียกว่าวิปสสนาภัย ๖ คือ ขันธ์ ๕ อายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๙ อินทรีย์ ๒๒ ปฏิจสมุปบาท และอริยสัจ ๔ ส่วนวิธีการปฏิบัติวิปสสนาตามหลักสติปัฏฐาน ๔ ได้แก่ ๑) กายานปัสสนาสติปัฏฐาน ๒) เวทนานปัสสนาสติปัฏฐาน ๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน โดยมีเครื่องมือสำคัญ คือ ความเพียรต่อเนื่อง สัมปชัญญะ และสติสำหรับการกำหนดรูรูป-นาม ให้เห็นความเป็นไตรลักษณ์

พระครูปลัดสัมพันธ์ธรรมจารย์ (นิรันดร์ อภิปัณฑุ) ได้วิจัยเรื่อง “การส่งเสริมความสำเร็จในการปฏิบัติวิปสสนาภัยตามหลักสัปปายะวิธี” ผลการศึกษาวิจัยคือ การปฏิบัติวิปสสนาที่ปราภูมิในคัมภีรพระพุทธศาสนา ได้แก่ การตั้งสติพิจารณาสิ่งทั้งหลายให้รู้เห็นตามความเป็นจริง ได้แก่ ๑) กายานปัสสนาสติปัฏฐาน ๒) เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๔) ธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน การปฏิบัติวิปสสนาภัยตามหลักสัปปายะวิธี ประกอบด้วย ๑) ผู้ปฏิบัติต้องเป็นผู้ไม่มีกิจมาก ๒) ไม่ปล่อยวันเวลาให้ล่วงไป ๓) ไม่คลุกคลีกับหมู่คณะ ๔) ได้พังธรรม ๕) ฉลาดในการเข้า-ออก สามาธิ ๖) เป็นผู้กระทำให้ติดต่อและทำสิ่งที่เป็นสัปปาย ๗) เพิ่มกำลังอินทรีย์ให้แก่กล้า ๘) อาศัยวิธีการเป็นที่สหาย

นางสาวศรินรัตน์ ชิตธรรมสิทธิ์ ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการเจริญอินทรีย์ ๕ ในโพธิปักขิยธรรมเพื่อการปฏิบัติวิปสสนากรรมฐาน” ผลการศึกษาวิจัยพบว่า โพธิปักธรรม ๓๗ ประการ เป็นธรรมไปเพื่อความตรัสรู้มีสติปัฏฐาน ๔ สัมมปран ๔ อิทธิบาท ๔ อินทรีย์ ๕ พละ ๕ โพชणค์ ๗ และมรคมีองค์ ๘ ส่วนอินทรีย์ หมายถึง ความเป็นใหญ่ในหน้าที่ตน มี ๕ ประเภท คือ ๑) สัทธินทรีย์ คือ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่ในความเชื่อ เป็นความเชื่ออันประกอบด้วยเหตุผล ๒) วิริยินทรีย์ คือ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่ในความเพียร และในการอบรมจิตให้บริสุทธิ์จากกิเลส ๓) สตินทรีย์ คือ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่ในการระลึกได้ เป็นผู้มีสติไม่หลงลืมพลั้งเหลือ ๔) สามอินทรีย์ คือ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่ในสามาธิ เป็นจิตตั้งมั่นอยู่ในอารมณ์โดยชอบด้วยความชอบ ๕) ปัญญาอินทรีย์ คือ อินทรีย์ที่เป็นใหญ่ในปัญญา สามารถรู้แจ้งແแทลดอดตามที่เป็นจริง ส่วนหลักการปรับอินทรีย์เสมอ กันเป็นคู่ๆ คือ การปรับศรัทธาให้เสมอ กับปัญญา และปรับปัญญาให้เสมอ กับศรัทธา ปรับวิริยะให้เสมอ กับสามาธิ และปรับสามาธิให้เสมอ กับวิริยะ ส่วนสตินั้น ยิ่งมีมากเท่าไหร่ก็ยิ่งดี

พระสารารถ สามาจารो (สังฆ์ทอง) ได้วิจัยเรื่อง “กระบวนการส่งเสริมการปฏิบัติวิปสสนาภัยของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมทาเถระ)” ผลการศึกษาวิจัยจะพบว่า การปฏิบัติวิปสสนาภัย เป็นการพัฒนาจิตขั้นสูงเพื่อทำลายโถภาวะ โถสะ โนหะ โดยการสติปัญญา เพ่งพิจารณาสภาวะธรรม ให้เห็นความเป็นจริงคือไตรลักษณ์ ได้แก่ อนิจจัง ทุกข์ชั่ว อนัตตา จนจิตเข้าสู่มรรคญาณ ผลญาณ ซึ่งเป็นเป้าหมายสูงสุดของพระพุทธศาสนา การส่งเสริมการปฏิบัติวิปสสนา

ภารนาของสมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมทาเถระ) เป็นกุศโลบายเพื่อเตรียมความพร้อมให้ผู้ปฏิบัติธรรมมีความรู้ทั้งด้านทฤษฎีและการปฏิบัติกรรมฐานที่ถูกต้อง เพื่อช่วยให้การเจริญวิปัสสนาภารนาบรรลุถึงเป้าหมายคือ การพ้นทุกข์ และเข้าถึงพระนิพพาน

นางสาวนวพร ทองศรีเพชร ได้วิจัยเรื่อง “รูปแบบการเจริญวิปัสสนาภารนาแบบเมตตาเจโต忒ิวิมุตติเพื่อเข้านิโรสมานบัติ” ผลการศึกษาวิจัยจะพบว่า การเจริญวิปัสสนาภารนาแบบเมตตาเจโต忒ิวิมุตติ คือ การเจริญพระมหาวิหารให้เป็นวิปัสสนาด้วยสภาพจิตที่มีสัมมาทิฏฐิสมบูรณ์ แผ่ไปไม่มีประมาณเป็นอัปปันัญญา เจริญเมตตาเจโต忒ิวิมุตติสู่ ๑๐ ทิศ ด้วยสมาธิ ๘ ชั้น เป็นเจโต忒ิวิมุตติ แล้วແเปลตตาอินทรีย์ เพื่อพอกพูนอินทรีย์ ๕ โพธิปักษัยธรรม พัฒนาไปตามลำดับ วิปัสสนาญาณตัดละกิเลส มีรากคະ ปฏิชະ เป็นต้น เป็นปัญญาวิมุตติ พระอริยบุคคลที่มีเมตตาเป็นบาทบรรลุรหันตผล พร้อมปฏิสัมภิทา ๔ วิโมกข์ ๙ อภิญญา ๖ ได้แก่ พระโสภาคธรรมและพระสุกติ เป็นเอตทัคคะผู้อยู่ด้วยความไม่มีกิเลส และเป็นทักษิณายบุคคล มีปักติเข้าเมตตาสามานบัตเพื่อรับบินฑบาตร

พระปลัดสมการ สมภารโ (ทวีรัตน์) ได้วิจัยเรื่อง “การปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานเพื่อส่งผลต่อการพัฒนาสุขภาพจิตของบุคคล” ผลการศึกษาวิจัยจะพบว่า หลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐาน ในมหาสถิปัฏฐานเกรวาวาท มีจุดมุ่งหมายสูงสุดเพื่อทำให้แจ้งพระนิพพาน โดยมี ๔ วิธี คือ ๑) การพิจารณาเห็นภายในกาย ๒) การพิจารณาเวทนาในเวทนา ๓) การพิจารณาเห็นจิตในจิต ๔) การพิจารณาเห็นธรรมในธรรม มีความเพียร มีสติสัมปชัญญะ มีสติ กำจัดอภิชฌາและโถมนัสในโลกได้ แนวคิดจิตวิทยาในยุคปัจจุบันมุ่งหาวิธีบรรเทาโรคทางจิตเวช เช่น แนวคิดวิทยาเชิงบวก การศึกษาหลักปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานแบบ พอง-ยุบ วัดมหาธาตุฯ ราชรังสฤษฎิ์ พบว่าเป็นไปตามหลักมหาสติปัฏฐานสูตร พระสูตตันปีปฏิ เล่มที่ ๑๐, ๑๒, ๑๙ และตรงกับเนื้อหาของคัมภีร์วิสุทธิมรรค

๒.๓.๑ เอกสารที่เกี่ยวข้อง

พระสกณมหาเถระ (มหาสีสยาดอ) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “มหาสถิปัฏฐานสูตร ทางสู่พระนิพพาน” พระพรหมโมลี (สมศักดิ์ อุปสมโน ป.ธ. ๙, M.A., Ph.D.) ตรวจชำระ พระคัณธาราภิวงศ์ แปลและเรียบเรียง คำว่า สติปัฏฐาน มาจาก สติ คือ การระลึกรู้ ปัฏฐาน คือ เข้าไปตั้งไว้ สติปัฏฐาน หมายถึง การระลึกรู้ที่เข้าไปตั้งไว้ในกองรูป เวทนา จิต และสภาวะธรรม สติปัฏฐานมีความหมาย ๓ ประการ คือ ๑) ที่ตั้งของสติ หมายถึง อารมณ์ของสติ ๔ ประเภท ได้แก่ กองรูป เวทนา จิต และสภาวะธรรม ๒) สภาวะที่พึงตั้งไว้ด้วยสติ หมายถึง การล่วงความยินดียินร้าย และ๓) สติที่ตั้งไว้มั่น เข้าไป, แล่นไป, มั่นคง

พระอาจารย์ ดร. ภัททันตะ อาสาภรณ์ ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “การปฏิบัติวิปัสสนา กัมมมัฏฐานตามหลักสติปัฏฐาน ๔” เรียบเรียงโดย พระมหาอุเทน ปัญญาปริทัตต์ หัวใจสติปัฏฐาน ๔

สติปัฏฐาน ๔ คือ ๑) กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน ๒) เวทนาอุปัสสนาสติปัฏฐาน ๓) จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน สติปัฏฐานทั้ง ๔ หลักนั้น มีองค์ประกอบหรือมีหัวใจสำคัญที่ขาดไม่ได้ เป็นเครื่องปุทางไปสู่ความสำเร็จแห่งการปฏิบัติ องค์ประกอบหรือหัวใจสติปัฏฐาน ๔ นั้น คือ อาทิตย์ สมปชาโน สติมา ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงไว้เป็นความໄเพเราทางภาษาමක ເຮີກວ່າ ສຸຂຈາຣນຫຣມ ຄືອພູດຄຸນຫຼຸດຄຸນປາກ ພູດຈ່າຍໃຫ້ເຂົາໃຈດີ ຮ່ອເຮີກອີກຍ່າງໜຶ່ງວ່າ ວາຈາສີລິງຈະ ຄືມີວາຈາສລະສລວຍ ກາຣທີ່ທຽງແສດງໄວ້ ນັ້ນເປັນເຫສນາຍໂວຫາຣາທາງປຣຍຕີ ຊຶ່ງຕຣສໄວໂດຍອ້ອມ ໃນສ່ວນທີ່ເປັນປຣຍຕິນັ້ນ ມັກຈຳແນກແຈກແຈງ ອົກປະກອບນັ້ນອອກໄປຕາມລຳດັບ ຄື່ອ อาทิตย์ ເປັນ ວິວີຍເຈຕສີກ ສມປາດນ ເປັນ ປັນຍືນທີ່ເຈຕສີກ ແລະສຕິມາ ເປັນ ສຕິເຈຕສີກ

พระพุทธໂຄສເຄຣະ ໄດ້ຈານໄວ້ໃນໜັງສື່ອ “ຄົມກົງວິວິສຸທິນຣົມ” ສມເດືຈພະພູຈາຈາຣຍ (ອາຈອາສກມພາເດຣະ) ແປລແລະເຮີບເຮີງ ໃນປຣີເທົ່າທີ່ ๒๒ ຝູານທີ່ສສນວິສຸທິນເທັສ ອານຸກາພຂອງມຣຄງູານ ๑ ຄວາມທີ່ມຣຄມໂພຣີປັກຂີຍຮຣມ ๓๗ ບຣິບູນຜົນ ໂພມຍື່ງ ຄວາມບຣິບູນຜົນຂອງໂພຣີປັກຂີຍຮຣມທັ້ງໜ່າຍ ຊຶ່ງຮຣມທັ້ງໜ່າຍ ๓๗ ຄື່ອ ສຕິປັດຈຸນ ๔ ສັນມັປປຣານ ๔ ອີທີບາທ ๔ ອິນທຣີຍ ๔ ພລະ ๔ ໂພ່ຜົມຄົງ ๗ ອຣີມຣຄມືອງຄົງ ๔ ສຕິປັດຈຸນ ๔ ໃນໂພຣີປັກຂີຍຮຣມທັ້ງໜ່າຍນີ້ວ່າ ປັດຈຸນ ເພຣະຮຸດແລ່ນເຂົາໄປ ຕັ້ງຍູ້ໃນອາມັນົງທັ້ງໜ່າຍ ສຕິນັ້ນແລ່ລະເປັນປັດຈຸນ ຂຶ້ວ ສຕິປັດຈຸນ ແຕ່ວ່າ ສຕິ ນັ້ນຈຳແນກໂດຍສ່ວນ ๔ ເພຣະດຳເນີນໄປ ດ້ວຍກາຣດື່ອໂດຍກາວວ່າ ໄມຈາມ ເປັນທຸກໆ ໄມເຖິງ ແລະເປັນອັຕຕາ ແລະດ້ວຍກາຣທຳກິຈໃຫ້ສຳເຮົງໃນກາຣລະເສີຍຊື່ງຄວາມສຳຄັຟ ວ່າງານ ວ່າເປັນສຸຂ ວ່າເຖິງ ວ່າມີອັຕຕາ ໃນກາຍ ໃນເວທනາ ໃນຈິຕ ແລະໃນຮຣມ ເພຣະລະນັ້ນ ທ່ານຈຶກລ່າວວ່າ ສຕິປັດຈຸນ ๔

พระຮຣມເີຣາໝາມຫາມນີ (ໂຈດກ ຝູານສີທີເຄຣ) ໄດ້ໃຫ້ສະໄວ້ໃນໜັງສື່ອ “ເຕືອນສຕິຜູ້ປັດຈຸນ ແລະກາຣເຈີຢູ່ສຕິປັດຈຸນ ๔ ກາຣເຈີຢູ່ສຕິປັດຈຸນ ๔ ຄື່ອ ກາຣເຈີຢູ່ວິປັດຈຸນກຣມຈູານ ນັ້ນເອງ ອາມັນົງວິປັດຈຸນກຣມຈູານ ໄດ້ແກ່ ວິປັດຈຸນກຸມທັ້ງ ๖ ໄດ້ແກ່ ๑) ຂັ້ນນີ້ ๔ ๒) ອາຍຕະນະ ๑๒ ๓) ຮາຕຸ ๑๘ ๔) ອິນທຣີຍ ๒๒ ๕) ອຣີສ້ຈົ່ງ ๕ ๖) ປັດຈຸນສຸຂປະກາດ ๑๒ ຍ່ອໃຫ້ສັ້ນ ໄດ້ແກ່ ຮູບກັບນາມ ໂດຍ ຮູບ-ນາມນີ້ເກີດທີ່ ຕາ ຫຼຸ ຈົນຸກ ລື້ນ ກາຍ ໃຈ ແລະກີເລສທີ່ເກີດທີ່ຕຽນນີ້ ເຊັ່ນ ເວລາຕາເຫັນຮູບ ຮູບນາມເກີດແລ້ວ ສີ ເປັນຮູບ ເຫັນເປັນນາມ ຄ້າເຫັນຮູບປຶ້ມຂອບໃຈ ເປັນໂລກະ ເຫັນຮູບໄມ້ຕີ ໄມຂອບໃຈ ເປັນໂທສະ ເຫັນແລ້ວເຂົຍໆ ໄມ ມີສຕິກຳຫັນດຽວ ເປັນໂມທະ ທາງຫຼູ່ເໝືອນກັນ ເຊັ່ນ ເສີຍເປັນຮູບ ຫຼູ່ເປັນຮູບ ໄດ້ຍິນເປັນນາມ ໄດ້ຍິນເສີຍພຣະ ຂອບໃຈເປັນໂລກະ ໄດ້ຍິນເສີຍໄມ່ພຣະ ໄມຂອບໃຈ ເປັນໂທສະ ໄດ້ຍິນເສີຍແລ້ວໃຈເຂົຍໆ ແລະໄມ່ມີສຕິກຳຫັນດຽວເປັນໂມທະ ທາງຈົນຸກ ລື້ນ ກາຍ ໃຈ ທາງຈົນຸກ ລື້ນ ກາຍ ໃຈ ກີບເປັນຮູບນາມ ແລະເປັນເຫຼຸດໃຫ້ ໂລກະ ໂທສະ ໂມທະ ເກີດຂຶ້ນໃນທຳນອງເດີຍກັນນີ້ ຕາມຮຣມດາຂອງຈາວໂລກທ່ວ່າ ໄປແລ້ວ ເວລາຈະດັບໄຟຕ້ອງເອນ້າໄປສາດຫຼືວ່າ ເທັງຕຽນໄຟໄໝ້ເໜັນນັ້ນ ຈຶ່ງດັບໄຟ ເຊັ່ນ ໄຟກຳລັງໄໝ້ບ້ານ ຕ້ອງເອນ້າໄປເທຣດທີ່ບ້ານນັ້ນ ໄຟຈຶ່ງຈະດັບໄຟຈັດໄດ້ ຜູ້ທີ່ຈະດັບກີເລສ ກີບຜົນນັ້ນ ກີເລສເກີດທາງຕາ ຫຼຸ ຈົນຸກ ລື້ນ ກາຍ ໃຈ ກີໃຫ້ດັບກີເລສຕຽງທີ່ ຕາ ຫຼຸ ເປັນຕົ້ນນັ້ນ ເຊັ່ນກັນ ວິວີທີ່ຈະດັບໄຟດັ່ນນັ້ນ ຕ້ອງພຣ້ມດ້ວຍອົງຄົງ ๓ ຄື່ອ ๑) อาทิตย์ ມີຄວາມເພີຍແກກີເລສໃຫ້ຮ້ອນທ່ວ່າ ໄດ້ແກ່

หมั่นยั้นทำกรรมฐานมิให้เกอต ๒) สติมา มีสติกำหนดรูปนามอยู่เสมอ ๓) สัมปชาโน มีสัมปชัญญะคือ รู้รูปนามอยู่ทุกๆขณะ เมื่อปฏิบัติถูกต้องตามองค์เช่นนี้ ตีดต่อ กันไปภายใน ๗ วัน ๑๕ วัน ๑ เดือน หรือ ๒ เดือน เป็นต้น จึงจะสามารถละกิเลสคือ ความโลภ ความโกรธ และความหลง ได้

สมเด็จพระพุทธชินวงศ์ (สมศักดิ์ อุปสมมทาเถระ) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือ “อริย วังสปฎิปทา ปฎิปทาอันเป็นวงศ์แห่งพระอริยเจ้า” อธิบายว่า เมื่อเจริญสัมมัปปран ๔ ซึ่ว่า เจริญ อิทธิบาท ๔ คือฉันทะ วิริยะ จิตตะ วิมังสา เมื่อเจริญอิทธิบาท ๔ ซึ่ว่าเจริญอินทรีย์ ๕ คือ สันธินทรีย์ วิริยินทรีย์ สถิพละ สามาริพละ ปัญญาพละ ๕ ซึ่ว่าเจริญโพธิมงคล ๗ ซึ่ว่าได้เจริญมรคเมืองค์ ๘ คือ สัมมาทิภูมิ สัมมาสังกับปะ สัมมาวาราชา สัมมากัมมันตะ สัมมาอาชีวะ สัมมาวายามะ สัมมาสติ สัมมาสามาริ จึงกล่าวได้ว่า ในทุกขณะที่ผู้ปฏิบัติธรรมเจริญสติปัญญา ๔ เท่ากับเจริญโพธิปักษัยธรรม ไปพร้อมกันด้วย

พระราชสิทธิมุนี วि. , ดร. ได้ให้ทัศนะไว้ในรายงานวิจัยเรื่อง “ศึกษาวิเคราะห์รูปแบบและ วิธีการสอนอารมณ์ตามแนวแวนสติปัญญา ๔” ผลการศึกษาวิเคราะห์ปรากฏว่ารูปแบบการสอนวิปสนา กรรมฐานตามแนวแวนสติปัญญา ๔ ของสถาบันวิปสนาธุระ นั้นมีเนื้อหาและโครงสร้างหลักการสอนที่ ตรงกันกับพระไตรปิฎก และดำเนินการสอนและการสอนอารมณ์ ประกอบด้วย ภาคอุทเทส ภาคอุท เทส ภาคนิพเทส และภาคอาโนนิสังส์ ในทางเทคนิคการสอนวิปสนานั้น รายละเอียดมีแตกต่างกันไป บ้างเพื่อให้เหมาะสมกับคุณลักษณะของผู้สอนและผู้เรียนในปัจจุบัน ประยุกต์จากวิธีการทำหนด หายใจเข้าออก เป็นการทำหนดรู้อาการพอง-ยุบที่หน้าท้อง พระวิปสนาจารย์ หรือผู้สอนอารมณ์ จะ ใช้การสังเกต สัมภาษณ์ โดยคือผู้ปฏิบัติตามโครงสร้างสติปัญญา ๔ โดยเน้นการถามในส่วนหัว ข้อ วิปสนาล้วนคือ อธิยาปณบรรพะ สามปชัญญบรรพะ ธาตุมนสิการบรรพะ และใช้การอนุมานจากการ ความรู้ที่เกิดจากประสบการณ์สภาพธรรมจริงของผู้ปฏิบัติโดยวัดผลการปฏิบัติตัวด้วยดสพสัญญา ซึ่งมี ระบุอยู่ในปัญญาณ ๗๓ ประเภทในพระไตรปิฎก จากการศึกษานั้นยังพบข้อมูลจากตัวอย่างการ วิจัยว่าผู้ปฏิบัติวิปสนากรรมฐานตามแนวแวนสติปัญญา ๔ ของสถาบันวิปสนาธุระสามารถเจริญ วิปสนาัญญาณขึ้นได้ตามลำดับ ซึ่งตรงกับอาโนนิสังส์ของสติปัญญาสูตรดังพระพุทธพจน์ที่ว่า “ภิกษุ ทั้งหลาย ทางนี้เป็นทางสายเดียวเพื่อความบริสุทธิ์ของเหล่าสัตว์เพื่อล่วงโสสะและปริเทเวะเพื่อดับทุกข์ และโภมนัส เพื่อบรรลุญาณธรรม เพื่อทำให้แจ้งนิพพานทางนี้คือ สติปัญญา ๔

พระธรรมโภคอาจารย์ (พุทธาสภิกขุ) ได้ให้ทัศนะไว้ในหนังสือเรื่อง “สติปัญญา ๔” ได้อธิบายว่าคือ ธรรมะในฐานะเป็นเครื่องมือหรือเป็นฝึกฝายแห่งโพธินี้ พุดกันมาตามลำดับ ตั้งแต่มา รา วาสธรรม ๔ อิทธิบาท ๔ สัมมัปปран ๔ แล้วก็มาถึงสติปัญญา ๔ ดูกันในฐานะเป็นเครื่องมือทั้งนั้น ก็ เป็นเครื่องมือที่ใช้ต่างกัน เหมือนเครื่องมือที่รามีๆกันอยู่ในบ้านในเรือน เมื่อเรียกชื่อต่างกันตามปกติ ก็ ใช้ในความมุ่งหมายที่ต่างกัน สติปัญญา ว่ากันตามตัวหนังสือแท้ๆก็แปลว่า การตั้งสติไว้เฉพาะหรือ

อย่างทั่วถึง สติ แปลว่าสติ ปัญญา แปลว่าเฉพาะก์ได้ แปลว่าทั่วถึงก์ได้ ภาษาบาลี ปะ นี้ธรรมดा แปลว่า ทั่ว แต่ในบางกรณีถือว่าเป็น ปฏิ คือ เฉพาะ สำหรับคำว่า สติปัญญา จึงแปลกันอยู่ ๒ อย่าง ว่า ตั้งสติไว้เฉพาะ เรื่องใดเรื่องหนึ่ง ตั้งสติไว้พร้อม ก็หมายความว่า ในเรื่องนั้นมั่นคงถ้วนทั่วถึง ที่นี่ก็ เลยกວ่า เอาเสียทั้งสองอย่างเลยดีกว่าว่า ตั้งสติไว้พร้อมเฉพาะ ทั้งพร้อม ทั้งเฉพาะ สติปัญญา แปลว่า การตั้งสติไว้พร้อม เฉพาะ พร้อมคือครอบคลุม เฉพาะคือเฉพาะเรื่องใดเรื่องหนึ่ง เช่นที่ได้จำแนกไว้เป็น ๔ อย่างคือ กาย เวทนา จิต และธรรม

สมเด็จพระพุทธโฆษาจารย์ (ป.อ.ปยุตโต) ได้แสดงทัสนะไว้ในหนังสือ “สมการแบบพุทธ” อธิบายไว้ว่า วิปัสสนา มีวิธีปฏิบัติสำคัญที่เรียกว่า สติปัญญา คือการเอาสติมาใช้ในการจับตาประดา ปรากฏการณ์ที่ภาษาพระเรียกว่า อารมณ์ต่างๆ หรือตามคู่รู้ทันสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นไปในชีวิตจิตใจของเรา เอาสติไปจับให้ทันหมวด แล้วส่งให้ปัญญารู้เห็นเข้าใจ ในวิธีปฏิบัติวิปัสสนา จะมีสติเป็นตัวสำคัญ เป็นตัวจับสิ่งนั้นไว้ให้ปัญญาดู สติกับปัญญาจึงทำงานคู่กัน สติเป็นองค์ธรรมฝ่ายจิตคือ อยู่ในหมวดสมาธิ ก็มาทำงานประสานกับปัญญา เมื่อกันรับใช้ปัญญา สติตามทุกอย่างที่เกิดขึ้นในปัจจุบัน ไม่ให้หลัดไป สติจับปัญญา ก็ ปัญญาคู่รู้ตามเป็นจริง ทุกอย่างที่เกิดขึ้นในด้านร่างกาย ความเคลื่อนไหว การยืน การนั่ง การนอน การกิน การดื่ม สติจับทันหมวด ปัญญา ก็รู้คู่รู้ตามเป็นจริง อาการที่เกิดขึ้นเป็นไปใน จิตใจ เช่น ความรู้สึกทุกอย่าง และความคิดอะไรต่างๆ ที่เกิดขึ้นในชีวิตจิตใจของเราทุกอย่าง สติจับให้ ปัญญาดูหมวดทันกับปัจจุบัน เมื่อคุ้ไปฯ ปัญญา ก็เห็นความไม่เที่ยง เห็นความเปลี่ยนแปลง เห็นความ เป็นอนิจัง ทุกขั้ง อนัตตา เพราะสิ่งทั้งหลาย เมื่อเรามองตามที่มันเป็น ตามดูต่อเนื่องไปและไม่ขาด ตอน ก็จะเห็นการเกิดขึ้น การตั้งอยู่ การดับไป ซึ่งเป็นอาการของอนิจังตลอดเวลา พօเราดูโดยไม่มี อะไรมาบังตา ก็เห็นตามเป็นจริง เห็นสภาพที่เป็นอย่างนั้น คือเห็นความเปลี่ยนแปลง เป็นต้น ตามที่ มันเป็น อนิจัง ทุกขั้ง อนัตตา อันนี้คือเรื่องของสติปัญญา

๒.๔ กรอบแนวคิดในการวิจัย

พิมพ์เนื้อหา...

บทที่ ๓

วิธีดำเนินการวิจัย

พิมพ์เนื้อหา...

๓.๑ รูปแบบการวิจัย

พิมพ์เนื้อหา...

๓.๒ กลุ่มเป้าหมาย / ผู้ให้ข้อมูลหลัก

พิมพ์เนื้อหา...

๓.๒.๑ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

พิมพ์เนื้อหา...

๓.๓ เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

พิมพ์เนื้อหา...

๓.๔ การเก็บรวบรวมข้อมูล

พิมพ์เนื้อหา...

๓.๕ การวิเคราะห์ข้อมูล

พิมพ์เนื้อหา...

บทที่ ๔

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

พิมพ์เนื้อหา...

๔.๑ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพื้นฐานภาคสนาม

พิมพ์เนื้อหา...

๔.๒ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลตามวัตถุประสงค์

พิมพ์เนื้อหา...

๔.๒.๑ กลุ่มเป้าหมาย/ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informants)

พิมพ์เนื้อหา...

สารบัญ (ចំណាំ)

គ្រឿង	លេខា
បទទី ១ បន្តា	៣
បទទី ២ នៅគិត ទពម្ពី និងវិជ្ជាបន្ទុកសារ	៤
បទទី ៣ វិវិតជាន់និងវិជ្ជាបន្ទុកសារ	១៦
สารបัญ (ចំណាំ)	១៧
សារបัญតារាង (ចំណាំ)	១៨០
សារបัญភាព (ចំណាំ)	១៨១
គោរពិបាយស្មូលកែងកម្មណ៍និងគោរពិបាយអំពី	១៨២
បរណានុករម (ចំណាំ)	៤០
រាជធានីភ្នំពេញ	៤១
រាជធានីភ្នំពេញ ក.	៤៣
ពិមព័យរាជធានីភ្នំពេញ	៤៣
ប្រវត្តិថ្លែងវិជ្ជាបន្ទុកសារ	៤៤

สารบัญตาราง (ชี้วิเคราะห์)

ตารางที่

หน้า

ตารางที่ ๑ คำอธิบายตาราง...

๙

สารบัญภาพ (ชั่วคราว)

ภาพที่

ภาพที่ ๑ คำอธิบายภาพ...

หน้า

๖

คำอธิบายสัญลักษณ์และคำย่อ

อักษรย่อในดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารนิพนธ์ฉบับนี้ ใช้อ้างอิงจากพระไตรปิฎกภาษาบาลี/พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับ.....

๑. คำอธิบายคำย่อในภาษาไทย

ก. คำย่อชื่อคัมภีร์พระไตรปิฎก

พระวินัยปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ว.มหา. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวิગุคปala	(ภาษาบาลี)
ว.มหา. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวิภังค์	(ภาษาไทย)
ว.ภิกขุนี. (บาลี)	= วินัยปิฎก	ภิกขุนีวิภังคปala	(ภาษาบาลี)
ว.ภิกขุนี. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ภิกขุนีวิภังค์	(ภาษาไทย)
ว.ม. (บาลี)	= วินัยปิฎก	มหาวคคปala	(ภาษาบาลี)
ว.ม. (ไทย)	= วินัยปิฎก	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ว.จุ. (บาลี)	= วินัยปิฎก	จุฬวคคปala	(ภาษาบาลี)
ว.จุ. (ไทย)	= วินัยปิฎก	จุฬวรรค	(ภาษาไทย)
ว.ป. (บาลี)	= วินัยปิฎก	ปริวารวคคปala	(ภาษาบาลี)
ว.ป. (ไทย)	= วินัยปิฎก	ปริวารวรรค	(ภาษาไทย)

พระสูตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา	
ท.สี. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ที่ชนินภายใน	สีลอกขันธรรมคคปala	(ภาษาบาลี)
ท.สี. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ที่ชนินภายใน	สีลขันธรรมรรค	(ภาษาไทย)
ท.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ที่ชนินภายใน	มหาวคคปala	(ภาษาบาลี)
ท.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ที่ชนินภายใน	มหาวรรค	(ภาษาไทย)
ท.ปा. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ที่ชนินภายใน	ปาก្យิวคคปala	(ภาษาบาลี)
ท.ปा. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ที่ชนินภายใน	ปาก្យิวรรค	(ภาษาไทย)
ม.มุ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	มช้มิมนินภายใน	มูลปัณณاسกปala	(ภาษาบาลี)
ม.มุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มช้มิมนินภายใน	มูลปัณณสาสก	(ภาษาไทย)

ม.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	มัชณิมนนิกาย	มัชณิมปณนาสกปาลี	(ภาษาบาลี)
ม.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชณิมนนิกาย	มัชณิมปணนาสก	(ภาษาไทย)
ม.อ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	มัชณิมนนิกาย	อุปริปณนาสกปาลี	(ภาษาบาลี)
ม.อ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	มัชณิมนนิกาย	อุปริปணนาสก	(ภาษาไทย)
ส.ส. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	สัญตตนิกาย	สคាងวគคุปala	(ภาษาบาลี)
ส.ส. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	สคាងวรรณค	(ภาษาไทย)
ส.น. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	สัญตตนิกาย	นิทานวគคุปala	(ภาษาบาลี)
ส.น. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	นิทานวรรณค	(ภาษาไทย)
ส.ข. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	สัญตตนิกาย	ขนธรรมวគคุปala	(ภาษาบาลี)
ส.ข. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ขันธรรมวรรณค	(ภาษาไทย)
ส.สพ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	สัญตตนิกาย	ສພາຍຕນວគคุปala	(ภาษาบาลี)
ส.สพ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ສພາຍຕນวรรณค	(ภาษาไทย)
ส.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	สัญตตนิกาย	ມຫາວරວគคุปala	(ภาษาบาลี)
ส.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	สังยุตตนิกาย	ມຫາວರวรรณค	(ภาษาไทย)
อง.เอกก. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ເອກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ເອກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ທຸກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ທຸກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ທຸກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ທຸກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ຕິກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ຕິກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ຕິກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ຕິກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ຈຸຖຸກ.(บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ຈຸຖຸກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ຈຸຖຸກ.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ຈຸຖຸກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ປລຸຈກ.(บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ປລຸຈກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ປລຸຈກ.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ປລຸຈກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ຂກກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ຂກກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ຂກກ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ຂັກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ສຕຸຕກ.(บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ສຕຸຕກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ສຕຸຕກ.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ສັຕັກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ອງຮົກ.(บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ອງຮົກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)
อง.ອງຮົກ.(ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ອັກຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ອັງຮົກນິບາຕ	(ภาษาไทย)
อง.ນາກ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ອງគຸຕ່ຕຣນິກາຍ	ນາກນິປາຕປາລີ	(ภาษาบาลี)

อง.นวก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	อังคุตตรนิกาย	นวนิبات	(ภาษาไทย)
อง.ทสก. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	องคุตตรนิกาย	ทสกนิปاتปali	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	อังคุตตรนิกาย	ทสกนิبات	(ภาษาไทย)
อง.เอกาทสก. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	องคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิปاتปali	(ภาษาบาลี)
อง.เอกาทสก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	อังคุตตรนิกาย	เอกาทสกนิبات	(ภาษาไทย)
ชุ.ช. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ชุทธกป拉斯ปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ช. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ชุทธกป拉斯	(ภาษาไทย)
ชุ.ร. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ธรรมปทปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ร. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ธรรมบพ	(ภาษาไทย)
ชุ.อ. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	อุทานปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.อ. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	อุทาน	(ภาษาไทย)
ชุ.อิติ. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	อิติวัตตอกปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.อิติ. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	อิติวัตตอก	(ภาษาไทย)
ชุ.สุ. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	สุตตันปิตปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.สุ. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	สุตตันบัต	(ภาษาไทย)
ชุ.วิ. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	วิมานวตถุปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.วิ. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	วิมานวตถุ	(ภาษาไทย)
ชุ.เปต. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	เปตวตถุปali	(ภาษาบาลี)
ชุ.เปต. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	เปตวตถุ	(ภาษาไทย)
ชุ.ເຕຣ. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ເຕຣຄາຕາປali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ເຕຣ. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ເຕຣຄາຕາ	(ภาษาไทย)
ชุ.ເຕຣີ. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ເຕຣີຄາຕາປali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ເຕຣີ. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ເຕຣີຄາຕາ	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา.เอกก. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	เอกกนิปات ชาตกປali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ชา.เอกก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	เอกกนิباتชาດก	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา.ทุก. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ทุกนิปات ชาตกປali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ชา.ทุก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ทุกนิباتชาດก	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา.ติก. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ติกนิปات ชาตกປali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ชา.ติก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ติกนิباتชาດก	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา.ຈตุก. (บาลี)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ຈตุกนิปات ชาตกປali	(ภาษาบาลี)
ชุ.ชา.ຈตุก. (ไทย)	= สุตตันตปีภูก	ชุทธกนิกาย	ຈตุกนิباتชาດก	(ภาษาไทย)

ขุ.ชา.สตัตติ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สตัตตินิปات ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.สตัตติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	สัตตตินิบัตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.อสีติ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อสีตินิปات ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.อสีติ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	อสีตินิบัตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ชา.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหาನිපත ชาตกปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ชา.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหาນิบัตชาดก	(ภาษาไทย)
ขุ.ม. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหาනිතეසปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุ.ม. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	มหาනිතເສ	(ภาษาไทย)
ขุ.จุ. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຈຸ່ນິතເສປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.จุ. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຈຸ່ນິທເສ	(ภาษาไทย)
ขุ.ป. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ປັງສົມກິທາມຄຸຄປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.ป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ປັງສົມກິທາມຮຣຄ	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ອປຖານປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.อป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ອປຖານ	(ภาษาไทย)
ขุ.อป. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ອປຖານປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.อป. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ອປຖານ	(ภาษาไทย)
ขุ.พุธร. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ພຸທຽວສປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.พุธร. (ไทย)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ພຸທຽວສ໌	(ภาษาไทย)
ขุ.จริยา. (บาลี)	= สุตตันตปิฎก	ขุททกนิกาย	ຈົບຍາປິງກປາລີ	(ภาษาบาลี)
ขุ.จริยา. (ไทย)	= สุตตันตปິງ	ขุททกนิกาย	ຈົບຍາປິງກ	(ภาษาไทย)

พระอภิธรรมปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภ.สง. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมสংคณีປາລີ	(ภาษาบาลี)
อภ.สง. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ธรรมສংকণী	(ภาษาไทย)
อภ.วิ. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ວິວັດປາລີ	(ภาษาบาลี)
อภ.วิ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ວິວັດ	(ภาษาไทย)
อภ.รา. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ರາຕຸກຄາປາລີ	(ภาษาบาลี)
อภ.รา. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ຮາຕຸກຄາ	(ภาษาไทย)
อภ.ปุ. (บาลี)	= อภิธรรมปิฎก	ປຸຄຄລປ່ອນຕຸຕິປາລີ	(ภาษาบาลี)
อภ.ปุ. (ไทย)	= อภิธรรมปิฎก	ປຸຄຄລບ້ວນູຕີ	(ภาษาไทย)

อภิ.ก. (บาลี)	= อภิธรรมปีปฏิก กถาตตุปาลิ	(ภาษาบาลี)
อภิ.ก. (ไทย)	= อภิธรรมปีปฏิก กถาวัตตุ	(ภาษาไทย)
อภิ.ย. (บาลี)	= อภิธรรมปีปฏิก ยมกปาลิ	(ภาษาบาลี)
อภิ.ย. (ไทย)	= อภิธรรมปีปฏิก ยมก	(ภาษาไทย)
อภิ.ป. (บาลี)	= อภิธรรมปีปฏิก ปัญจานปาลิ	(ภาษาบาลี)
อภิ.ป. (ไทย)	= อภิธรรมปีปฏิก ปัญจาน	(ภาษาไทย)

ปรกรณ์วิเสส

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
เนตติ. (บาลี)	= เนตติปกรณ์	(ภาษาบาลี)
เนตติ. (ไทย)	= เนตติปกรณ์	(ภาษาไทย)
เปญโภ. (บาลี)	= เปญโภปเทส	(ภาษาบาลี)
มิลินท. (บาลี)	= มิลินทปณุหปกรณ์	(ภาษาบาลี)
มิลินท. (ไทย)	= มิลินทปณุหปกรณ์	(ภาษาไทย)
วิสุทธิ. (บาลี)	= วิสุทธิมคุคปกรณ์	(ภาษาบาลี)
วิสุทธิ. (ไทย)	= วิสุทธิมรรคปกรณ์	(ภาษาไทย)

ข. คำย่อชื่อคัมภีร์อรรถกถา

อรรถกถาพระวินัยปีปฏิก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา	
ว.มหา.อ. (บาลี)	= วินัยปีปฏิก สมนุตป่าสาทิกา	มหาวิภงคဓovenantกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.มหา.อ. (ไทย)	= วินัยปีปฏิก สมันตป่าสาทิกา	มหาวิภงคဓovenantกถา	(ภาษาไทย)
ว.วิภุนี.อ. (บาลี)	= วินัยปีปฏิก สมนุตป่าสาทิกา	วิภุนีวิภงคဓovenantกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.วิภุนี.อ. (ไทย)	= วินัยปีปฏิก สมันตป่าสาทิกา	วิภุนีวิภงคဓovenantกถา	(ภาษาไทย)
ว.ม.อ. (บาลี)	= วินัยปีปฏิก สมนุตป่าสาทิกา	มหาวคคဓovenantกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.ม.อ. (ไทย)	= วินัยปีปฏิก สมันตป่าสาทิกา	มหาวรรคဓovenantกถา	(ภาษาไทย)
ว.จ.อ. (บาลี)	= วินัยปีปฏิก สมนุตป่าสาทิกา	จุฬาคคဓovenantกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.จ.อ. (ไทย)	= วินัยปีปฏิก สมันตป่าสาทิกา	จุฬารรคဓovenantกถา	(ภาษาไทย)
ว.ป.อ. (บาลี)	= วินัยปีปฏิก สมนุตป่าสาทิกา	ปริวารวคคဓovenantกถาปาลิ	(ภาษาบาลี)
ว.ป.อ. (ไทย)	= วินัยปีปฏิก สมันตป่าสาทิกา	ปริวารรรคဓovenantกถา	(ภาษาไทย)
กงขา.อ. (บาลี)	= กงขาวิตรณีဓovenantกถาปาลิ		(ภาษาบาลี)

วิ.สุคห. (บาลี)	= วินัยสุคหอภูรณะปาลี	(ภาษาบาลี)
วิ.นิจฉัย. (บาลี)	= วินัยนิจฉัยปาลี	(ภาษาบาลี)
อุตตรวิ. (บาลี)	= อุตตรวนิจฉัยปาลี	(ภาษาบาลี)
ขุททสิกขา. (บาลี)	= ขุททสิกขาปาลี	(ภาษาบาลี)
มูลสิกขา. (บาลี)	= มูลสิกขาปาลี	(ภาษาบาลี)

อรรถกถาพระสุตตันตปิฎก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ท.ส.อ. (บาลี)	= ทีชนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	สีลอกุณธรคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ท.ส.อ. (ไทย)	= ทีชนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	สีลขันธวรคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ท.ม.อ. (บาลี)	= ทีชนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	มหาคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ท.ม.อ. (ไทย)	= ทีชนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	มหาวรคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ท.ป.อ. (บาลี)	= ทีชนิกาย	สุมงคลวิลาสินี	ปญวิคคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ท.ป.อ. (ไทย)	= ทีชนิกาย	สุมังคลวิลาสินี	ปญวิคคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	= มชณมนิกาย	ปปบจสุทนี	มูลปณณาสกอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ม.ม.อ. (ไทย)	= มชณมนิกาย	ปปญบจสุทนี	มูลปณณาสกဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.ม.อ. (บาลี)	= มชณมนิกาย	ปปบจสุทนี	มชณมปณณาสกอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ม.ม.อ. (ไทย)	= มชณมนิกาย	ปปญบจสุทนี	มชณมปณณาสกဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ม.อ.อ. (บาลี)	= มชณมนิกาย	ปปบจสุทนี	อุปริปณณาสกอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ม.อ.อ. (ไทย)	= มชณมนิกาย	ปปญบจสุทนี	อุปริปณณาสกဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ส.ส.อ. (บาลี)	= สัญตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	สคាតວคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ส.ส.อ. (ไทย)	= สังยุตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	สคាតວරคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ส.น.อ. (บาลี)	= สัญตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	นิทานวคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ส.น.อ. (ไทย)	= สังยุตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	นิทานวรคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ส.ข.อ. (บาลี)	= สัญตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	ขนธารวคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ส.ข.อ. (ไทย)	= สังยุตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	ขันธารวරคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ส.ສ.พ.อ. (บาลี)	= สัญตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	สพายตនวคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ส.ສ.พ.อ. (ไทย)	= สังยุตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	สพายตនවරคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)
ส.ม.อ. (บาลี)	= สัญตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	มหาคคอภูรณะปาลี (ภาษาบาลี)
ส.ม.อ. (ไทย)	= สังยุตตโนภิกาย	สารตตบุปกาสินี	มหาวรคဓอรรถกถา (ภาษาไทย)

ชุ.อติ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	อิติวุตtagorรถกตา	(ภาษาไทย)
ชุ.สุ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณโซติกา	สุตตนิปातօऽवृजकापालि	(ภาษาบาลี)
ชุ.สุ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณโซติกา	สุตตนิบातօरรถกตา	(ภาษาไทย)
ชุ.วิ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	วिमานवत्तु॒ऽवृजकापालि	(ภาษาบาลี)
ชุ.วิ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	วิมานवत्तु॒ऽवृजकापालि	(ภาษาไทย)
ชุ.เปต.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณโซติกा	เปตวัต्तु॒ऽवृजकापालि	(ภาษาบาลี)
ชุ.เปต.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณโซติกा	เปตวัต्तु॒ऽवृजकापालि	(ภาษาไทย)
ชุ.เกร.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	เกรคाठाऽवृजकापालि	(ภาษาบาลี)
ชุ.เกร.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	เกรคाठाऽवृจกตา	(ภาษาไทย)
ชุ.เกร.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	เกรคाठाऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)
ชุ.เกร.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปรัมพัณทีปนี	เกรคाठाऽवृจกตา	(ภาษาไทย)
ชุ.ชา.เอกก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	เอกกันปातชาตกोऽवृजकापालि	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.เอกก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	เอกกันบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ทุก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ทุกนิปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.ทุก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ทุกนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ติก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ติกนิปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.ติก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ติกนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.จตุก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	จตุกัน尼ปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.จตุก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	จตุกันนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ปลужก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ปลужกัน尼ปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.ปลужก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ปลужกันนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ฉก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ฉกุกนิปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.ฉก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	ฉกุกนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.สตต.ก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	สตตอกนิปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.สตต.ก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	สตตอกนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.อภ.ก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	อภ.กนิปातชาตกोऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.อภ.ก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	อภ.กนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.นวก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	นวกนิปातชาตกอऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	
ชุ.ชา.นวก.อ. (ไทย)	= ขุททกนิภายใน	นวกนิบातชาดกอรรถกตา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ทสก.อ. (บาลี)	= ขุททกนิภายใน	ทสกนิปातชาตกอऽवृจกตา	(ภาษาบาลี)	

ชุ.ชา.ทสก.อ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ทสกนิباتชาดกอรรถกถา	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ເອກາທສກ.ອ.(ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ເອກາທສກນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ເອກາທສກ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ເອກາທສກນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ທວາທສກ.อ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ທວາທສກນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ທວາທສກ.อ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ທວາທສກນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ເຕຣສກ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ເຕຣສກນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ເຕຣສກ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ເຕຣສກນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ປກິມຸນກ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ປກິມຸນກນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ປກິມຸນກ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ປກິມຸນກເອກກນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ວິສຕີ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ວິສຕີນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ວິສຕີ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ວິສຕີນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ຕືສຕີ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ຕືສຕີນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ຕືສຕີ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ຕິງສຕີນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ຈຕຕາພືສ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ຈຕຕາຮີສນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ຈຕຕາພືສ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ຈັດຕາຮີສນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ປລຸນາສ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ປລຸນາສນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ປລຸນາສ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ປໍລຸນາສນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ສງູຈ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ສງູຈນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ສງູຈ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ສັງງູຈນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ສຕຸຕິ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ສຕຸຕິນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ສຕຸຕິ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ສັດຕິນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ອສີຕິ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ອສີຕິນິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ອສີຕິ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ອສີຕິນິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ชา.ມ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ມහานິປາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)	
ชุ.ชา.ມ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ມහานິບາຕ່າຕກອງງົງຮກຄາ	(ภาษาไทย)	
ชุ.ມ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ສທຽມມູນປຸປ່ອງໂຫຼິກາ	ມහานິຖເທສອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)
ชุ.ມ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ສ້າກັ້ມມັປ້ອງໂຫຼິກາ	ມහานິເທສອງຮກຄາ	(ภาษาไทย)
ชุ.ຈຸ.ອ. (ບາລີ)	= ชุททกนิกาย	ສທຽມມູນປຸປ່ອງໂຫຼິກາ	ຈຸຜົນຖເທສອງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)
ชุ.ຈຸ.ອ. (ไทย)	= ชุททกนิกาย	ສ້າກັ້ມມັປ້ອງໂຫຼິກາ	ຈຸຜົນເທສອງຮກຄາ	(ภาษาไทย)
ชු.ປ.ອ. (ບາລີ)	= ชුත්තກනිກය	ສත්තຽມມູນປຸກາສີນີ	ປັງສົມກິທາມຄຸຄວງງົງຮກຄາປາລີ	(ภาษาບາລີ)

ชุ.ป.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	สัทธธรรมปกาสินี	ปฏิสัมภิทาธรรมรรคอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.อป.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	วิสุทธชนวิลาสินี	อปทานอภูรรถกถา	(ภาษาบาลี)
ชุ.อป.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	วิสุทธชนวิลาสินี	อปทานอรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.พุทธ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	มหาตตวิลาสินี	พุทธร์สอภูรรถกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ชุ.พุทธ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	มหาตตวิลาสินี	พุทธวงศธรรมรรรถกถา	(ภาษาไทย)
ชุ.จริยา.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	ปรเมตตทีปนี	จริยาปีภูกอภูรรถกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
ชุ.จริยา.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	ปรเมตตทีปนี	จริยาปีภูกอรรถกถา	(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระอภิธรรมปีภูก

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
อภิ.สง.อ. (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ธรรมสุคณี	อภูรสาลินีอภูรรถกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.สง.อ. (ไทย)	= อภิธรรมปีภูก	ธรรมมั่นสังคณี	อัภูรสาลินีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.ว.อ. (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	วิภาค	สมโนเมหวินอนหนีอภูรรถกถาปาลี	(ภาษาบาลี)
อภิ.ว.อ. (ไทย)	= อภิธรรมปีภูก	วิภาค	สัมโนเมหวินอนีอรรถกถา	(ภาษาไทย)
อภิ.ปณ.อ. (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ปณจปกรณอภูรรถกถาปาลี		(ภาษาบาลี)
อภิ.ปณ.อ. (ไทย)	= อภิธรรมปีภูก	ปัณจปกรณ์อรรถกถา		(ภาษาไทย)

อรรถกถาปกรณ์วิเสส

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์		ภาษา
เนตติ.อ. (บาลี)	= ขุททกนิกาย	เนตติอภูรรถกถาปาลี		(ภาษาบาลี)
เนตติ.อ. (ไทย)	= ขุททกนิกาย	เนตติอรรถกถา		(ภาษาไทย)
สุคห. (บาลี)	= อภิธรรมตตสุคหปาลี			(ภาษาบาลี)
สุคห. (ไทย)	= อภิรัมมตตสังคหะ			(ภาษาไทย)
อภิ.ว.ตาร. (บาลี)	= อภิธรรมมหาตารปาลี			(ภาษาบาลี)
อภิ.ว.ตาร. (ไทย)	= อภิรัมมหาตาร			(ภาษาไทย)

อรรถกถาพระวินัยปีภูกภาษาไทย ฉบับมหาภูราชวิทยาลัย

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์
ว.มหา.อ. (ไทย)	สมันตป่าสาทิกา	มหาวิภาคค์อรรถกถา

ว.กิกชุน.อ. (ไทย)	สมัنتปาสาทิกา	กิกชุนีวิภังค์อรรถกถา
ว.ม.อ. (ไทย)	สมัنتปาสาทิกา	มหาวรรณคอรรถกถา
ว.ม.อ. (ไทย)	สมัنتปาสาทิกา	มหาวรรณคอรรถกถา
ว.จุ.อ. (ไทย)	สมัنتปาสาทิกา	จุพวรรณคอรรถกถา
ว.จุ.อ. (ไทย)	สมัنتปาสาทิกา	จุพวรรณคอรรถกถา
ว.ป.อ. (ไทย)	สมัنتปาสาทิกา	ปริวรอรรถกถา

อรรถกถาพระสูตรตันตปีก ภาษาไทย ฉบับมหาภูราชวิทยาลัย

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์
ท.สี.อ. (ไทย)	สุมัคคลวิลาสินี	สีลขันธวรรณคอรรถกถา
ท.สี.อ. (ไทย)	สุมัคคลวิลาสินี	สีลขันธวรรณคอรรถกถา
ท.ม.อ. (ไทย)	สุมัคคลวิลาสินี	มหาวรรณคอรรถกถา
ท.ม.อ. (ไทย)	สุมัคคลวิลาสินี	มหาวรรณคอรรถกถา
ท.ป.อ. (ไทย)	สุมัคคลวิลาสินี	ปาก្យิវวรรณคอรรถกถา
ท.ป.อ. (ไทย)	สุมัคคลวิลาสินี	ปาก្យิវวรรณคอรรถกถา
ม.มู.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	มูลปัณณासกอรรถกถา
ม.มู.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	มูลปัณณासกอรรถกถา
ม.มู.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	มูลปัณณासกอรรถกถา
ม.ม.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	มัชณิปัณณासกอรรถกถา
ม.ม.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	มัชณิปัณณासกอรรถกถา
ม.อ.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	อุปริปัณณासกอรรถกถา
ม.อ.อ. (ไทย)	ปปัญจสูทนี	อุปริปัณณासกอรรถกถา
ส.ส.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	สคាងวรรณคอรรถกถา
ส.ส.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	สคាងวรรณคอรรถกถา
ส.น.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	นิทานวรรณคอรรถกถา
ส.ข.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	ขันธวรรณคอรรถกถา
ส.สพ.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	สพายตนวรรณคอรรถกถา
ส.สพ.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	สพายตนวรรณคอรรถกถา
ส.ม.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	มหาวรรณคอรรถกถา
ส.ม.อ. (ไทย)	สารัตถปกาสินี	มหาวรรณคอรรถกถา
อง.เอกก.อ. (ไทย)	มโนรปุรณี	เอกกนิบาตอรรถกถา

อ.เอกก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	เอกสารนิบทอรองค์กา
อ.ทุก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	ทุกนิบทอรองค์กา
อ.ติก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	ติกนิบทอรองค์กา
อ.จตุก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	จตุกนิบทอรองค์กา
อ.ปลужก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	ปัญจกนิบทอรองค์กา
อ.ฉก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	ฉักกนิบทอรองค์กา
อ.สตตก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	สัตตกนิบทอรองค์กา
อ.อภูชก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	อภูชกนิบทอรองค์กา
อ.นวก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	นวกนิบทอรองค์กา
อ.ทสก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	ทสกนิบทอรองค์กา
อ.เอกาทสก.อ. (ไทย)	มโนรปภนี	เอกาทสกนิบทอรองค์กา
ข.ข.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	ข.ททกป้าหูรองค์กา
ข.ข.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	คานารรรมบห
ข.ข.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	คานารรรมบห
ข.ข.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	คานารรรมบห
ข.อ.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	อุทานอรรองค์กา
ข.อ.ดิ.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	อิติวุตตอกอรรองค์กา
ข.ส.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	สุตตนิบทอรองค์กา
ข.ส.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	สุตตนิบทอรองค์กา
ข.ว.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	วิมานวัตถุอรรองค์กา
ข.เปต.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เปตวัตถุอรรองค์กา
ข.เเร.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เเรคากาออรรองค์กา
ข.เเร.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เเรคากาออรรองค์กา
ข.เเร.อ. (ไทย)	ปรมัตถโซชติกา	เเรคากาออรรองค์กา
ข.ชา.อ. (ไทย)		นิบทชาดกอรรองค์กา
ข.ชา.เอกก.อ. (ไทย)		เอกสารนิบทชาดกอรรองค์กา
ข.ชา.ทุก.อ. (ไทย)		ทุกนิบทชาดกอรรองค์กา
ข.ชา.ติก.อ. (ไทย)		ติกนิบทชาดกอรรองค์กา

ช.ชา.จตุก.อ. (ไทย)	จตุกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ปัญจก.อ. (ไทย)	ปัญจกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ฉกก.อ. (ไทย)	ฉกgnิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.สตุตก.อ. (ไทย)	สัตตกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.อภูรjk.อ. (ไทย)	อภูรjkนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.นวก.อ. (ไทย)	นวกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ทสก.อ. (ไทย)	ทสกนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ເອກາທສກ.อ. (ไทย)	ເອກາທສກนิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.තວາທສກ.อ. (ไทย)	තວາທສກනิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ເຕຣສກ.อ. (ไทย)	ເຕຣສກනิباتชาดกอรรถกถา
ช.ชา.ປົກິໂນຸນກ.อ. (ไทย)	ປົກິໂນຸນກນิباتชาดກอรรถกถา
ช.ชา.ວິສຕີ.อ. (ไทย)	ວິສຕີນิباتชาดກอรรถกถา
ช.ชา.ຕືສຕີ.อ. (ไทย)	ຕືສຕີນิباتชาดກอรรถกถา
ช.ชา.ຈຕຕາເພືສ.อ. (ไทย)	ຈັດຕາເສີນິບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ชา.ປຸລູນາສ.ອ. (ไทย)	ປຸລູນາສນີບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ชา.ສົງຈ.ອ. (ไทย)	ສົງຈິນິບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ชา.ສຕຕີ.ອ. (ไทย)	ສັຕະຕິນິບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ชา.ອສີຕີ.ອ. (ไทย)	ອສີຕີນິບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ชา.ມ.อ. (ไทย)	ມໜານິບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ชา.ມ.ອ. (ไทย)	ມໜານິບາດໜີນຳນີບາດກອຽດກາ
ช.ມ.อ. (ไทย)	ມໜານິຫເທສອຣຮກາ
ช.ມ.อ. (ไทย)	ມໜານິຫເທສອຣຮກາ
ช.ຈ.ອ. (ไทย)	ຈຸພນິຫເທສອຣຮກາ
ช.ປ.ອ. (ไทย)	ປົງສັ້ນກິທາມຮຣຄອຣຮກາ
ช.ປ.ອ. (ไทย)	ປົງສັ້ນກິທາມຮຣຄອຣຮກາ
ช.ອປ.ອ. (ไทย)	ວິສຸຫຮ່ນວິລາສິນີ
ช.ອປ.ອ. (ไทย)	ອປາຫານອຮກາ
ช.ອປ.ອ. (ไทย)	ວິສຸຫຮ່ນວິລາສິນີ
ช.ພຸຫຮ.ອ. (ไทย)	ວິສຸຫຮ່ນວິລາສິນີ
ช.ຈິຍາ.ອ. (ไทย)	ຈິຍາປົງກອຣຮກາ

อรรถกถาพะอภิธรรมปีภูก ภาษาไทย ฉบับมหาภูราชวิทยาลัย

คำย่อ		ชื่อคัมภีร์
อภิ.สง.อ. (ไทย)	ธัมมสังคณี	อภินิญาสาลินีอรรถกถา
อภิ.สง.อ. (ไทย)	ธัมมสังคณี	อภินิญาสาลินีอรรถกถา
อภิ.ว.อ. (ไทย)	วิภังค์	สัมโมหโนทনีอรรถกถา
อภิ.ว.อ. (ไทย)	วิภังค์	สัมโมหโนทনีอรรถกถา
อภิ.รา.อ. (ไทย)	ชาตุกถา	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ปุ.อ. (ไทย)	ปุคคลปัญญติ	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ก.อ. (ไทย)	กถาวัตถุ	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ก.อ. (ไทย)	กถาวัตถุ	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ย.อ. (ไทย)	ยมก	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ย.อ. (ไทย)	ยมก	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ย.อ. (ไทย)	ยมก	ปัญจปกรณ์อรรถกถา
อภิ.ป.อ. (ไทย)	ปภูรูป	ปัญจปกรณ์อรรถกถา

ค. คำย่อชื่อคัมภีร์ภูก

ภูกประวินัยปีภูก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
วชิร.ภูก (บาลี)	= วชิรพุทธิภูก	(ภาษาบาลี)
สารตต.ภูก (บาลี)	= สารตตที่ปนภูก	(ภาษาบาลี)
สารตต.ภูก (ไทย)	= สารตตที่ปนภูก	(ภาษาไทย)
วิมต.ภูก (บาลี)	= วิมติวโนทনีภูก	(ภาษาบาลี)
กงข.ภูก (บาลี)	= กงขาวิตรณีปุราณภูก	(ภาษาบาลี)
กงข.อภินวภูก (บาลี)	= วินยตตਮณฑล กงขาวิตรณี อภินวภูก	(ภาษาบาลี)
วินย.ภูก (บาลี)	= วินยาลงการภูก	(ภาษาบาลี)

วิ.ภีก (บาลี)	= วินยวินิจฉัยภีก	(ภาษาบาลี)
อุตตร.ภีก (บาลี)	= อุตตรวินิจฉัยภีก	(ภาษาบาลี)
ชุทท.ภีก (บาลี)	= ชุททสิกขาปุรานภีก	(ภาษาบาลี)
ชุทท.อภินวภีก (บาลี)	= ชุททสิกข醪ภินวภีก	(ภาษาบาลี)
มูล.ภีก (บาลี)	= มูลสิกขภีก	(ภาษาบาลี)

ภีกพระสุดตันตปิฎก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
ท.ส.ภีก (บาลี)	= ทีชนิกาย ลีนตตุปปกาส尼 สีลกุณธวคคภีก	(ภาษาบาลี)
ท.ม.ภีก (บาลี)	= ทีชนิกาย ลีนตตุปปกาส尼 มหาวคคภีก	(ภาษาบาลี)
ท.ป.ภีก (บาลี)	= ทีชนิกาย ลีนตตุปปกาส尼 ปภวิกรคคภีก	(ภาษาบาลี)
ท.ส.อภินวภีก (บาลี)	= ทีชนิกาย สารวิลาสินี สีลกุณธวคคօภินวภีก	(ภาษาบาลี)
ม.ม.ภีก (บาลี)	= มชัณมนิกาย ลีนตตุปปกาส尼 มูลปณณาสกภีก	(ภาษาบาลี)
ม.ม.ภีก (บาลี)	= มชัณมนิกาย ลีนตตุปปกาส尼 มชัณปณณาสกภีก	(ภาษาบาลี)
ม.อ.ภีก (บาลี)	= มชัณมนิกาย ลีนตตุปปกาส尼 อุปริปณณาสกภีก	(ภาษาบาลี)
ส.ส.ภีก (บาลี)	= สยุตตินิกาย ลีนตตุปปกาส尼 ศคตวคคภีก	(ภาษาบาลี)
ส.น.ภีก (บาลี)	= สยุตตินิกาย ลีนตตุปปกาส尼 นิทานวคคภีก	(ภาษาบาลี)
ส.ข.ภีก (บาลี)	= สยุตตินิกาย ลีนตตุปปกาส尼 ขนธวคคภีก	(ภาษาบาลี)
ส.สพ.ภีก (บาลี)	= สยุตตินิกาย ลีนตตุปปกาส尼 สพายตนวคคภีก	(ภาษาบาลี)
ส.ม.ภีก (บาลี)	= สยุตตินิกาย ลีนตตุปปกาส尼 มหาวคคภีก	(ภาษาบาลี)
อง.เอกก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย เอกกนิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.ทุก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย ทุกนิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.ติก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย ติกนิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.จตุก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย จตุกgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.ปุณจก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย ปุณgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.ฉก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย ฉกgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.สตตก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย สตตgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.อภูจก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย อภูgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.นวก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย นวกgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)
อง.ทสก.ภีก (บาลี)	= องคุตตرنิกาย ทสgnิปตภีก	(ภาษาบาลี)

อ.เอกาทสก.ภีกา (บาลี)	= อ.คุตตูนิกาย	เอกาทสกนิปัตภีกา	(ภาษาบาลี)
ช.ร.ภีกา (บาลี)	= ธรรมปทุมมหาภีกา		(ภาษาบาลี)

ภีกាទะอภิธรรมปีภูก

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
อภ.สง.มูลภีกา (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ธรรมสงคณีมูลภีกา (ภาษาบาลี)
อภ.ว.มูลภีกา (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	วิภาณมูลภีกา (ภาษาบาลี)
อภ.ปณจ.มูลภีกา (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ปณจปกรณ์มูลภีกา (ภาษาบาลี)
อภ.สง.อนุภีกา (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ธรรมสงคณีอนุภีกา (ภาษาบาลี)
อภ.ว.อนุภีกา (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	วิภาณค่อนุภีกา (ภาษาบาลี)
อภ.ปณจ.อนุภีกา (บาลี)	= อภิธรรมปีภูก	ปณจปกรณ์อนุภีกา (ภาษาบาลี)
ม.ภีกา (บาลี)	= มนตีปภีกา	(ภาษาบาลี)
มธ.ภีกา (บาลี)	= มธุสารตตทีปนีภีกา	(ภาษาบาลี)

ภีกាទกรณ์วิเสส

คำย่อ	ชื่อคัมภีร์	ภาษา
เนตติภีกา (บาลี)	= เนตติภีกา	(ภาษาบาลี)
เนตติวิ. (บาลี)	= เนตติวิภาวนี	(ภาษาบาลี)
มิลินท.ภีกา (บาลี)	= มธุรตุณปกานสินี	มิลินทปณหภีกา (ภาษาบาลี)
วิสุทธิ.ภีกา (บาลี)	= ปรเมตถณญชูสา	วิสุทธิมคคมหาภีกา (ภาษาบาลี)
วิสุทธิ.ภีกา (ไทย)	= ปรเมตถณญชูสา	วิสุทธิมรรคมหาภีกา (ภาษาไทย)
อภ.วตารภีกา (บาลี)	= อภิธรรมตตวิกานสินี	อภิธรรมนาวตารภีกา (ภาษาบาลี)
วิภาวนี. (บาลี)	= อภิธรรมตตวิภาวนีภีกา	(ภาษาบาลี)
วิภาวนี. (ไทย)	= อภิรัมมตตวิภาวนีภีกา	(ภาษาไทย)

๒. คำอธิบายคำย่อในภาษาอังกฤษ

บัญชีคำย่อที่สำคัญเกี่ยวกับภาษาอังกฤษ

คำย่อ	คำเต็ม	ความหมาย	หมายเหตุ
chap.	chapter	บทที่	พญพจน์ใช้ chaps.
	cited by	กล่าวถึงใน	
	cited in	อ้างใน	
	citing	กล่าวจาก	

col.	column	คอลัมน์	พหุพจน์ใช้ cols.
comp.	compiler	ผู้รวม	พหุพจน์ใช้ comps.
ed.	editor	บรรณาธิการ, ผู้จัดพิมพ์	พหุพจน์ใช้ eds.
	edited by	จัดพิมพ์โดย	
et.al.	and other	และคณะ, และคนอื่น ๆ	
etc.	et cetera	และอื่น ๆ อีก	
ibid.	ibidem	เรื่องเดียวกัน ต่างหน้ากัน	
illus.	illustrator	ผู้วาดภาพประกอบ	
illus. by	illustrated by	จัดพิมพ์โดย	
loc.cit.	loco citato	อ้างแหล่ง (หมายถึง เรื่องเดียวกัน, หน้าเดียวกัน)	
n.d.	no date	ไม่ปรากฏปีที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ป.
n.p.	no place	ไม่ปรากฏสถานที่พิมพ์	ภาษาไทยใช้ ม.ป.ท.
no. (s)	number(s)	ฉบับที่	
p.	page	หน้า	พหุพจน์ใช้ pp.
par.	paragraph	ย่อหน้า	พหุพจน์ใช้ pars.
pt.	part	ส่วนที่	พหุพจน์ใช้ pts.
	quoted in	อ้างใน	
	quoting	อ้างจาก	
rev.	revised (by)	แก้ไข ใช้กับฉบับพิมพ์ที่มีการแก้ไข เช่น rev.ed.	
sec.	section	ตอนที่	พหุพจน์ใช้ secs.
tr.	translator	ผู้แปล	
tr. by	translated by	แปลโดย	
vol.	volume	เล่มที่	พหุพจน์ใช้ vols.

บรรณานุกรม (ชั่วคราว)

๑. ภาษาไทย

ก. ข้อมูลปฐมภูมิ

- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาเตปีฎก ๒๕๐๐. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๕.
- _____ พระไตรปีฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๙.
- มหามหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. พระไตรปีฎกภาษาบาลี ฉบับสุยามรภูษเตปีฎก ๒๕๒๕. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๒๕.
- _____ พระไตรปีฎกพร้อมอรรถกถา แปล ชุด ๙๑ เล่ม. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๔.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. ปกรณ์วิเสสภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาปกรณ์วิเสส. กรุงเทพมหานคร:
โรงพิมพ์วิญญาณ, ๒๕๓๗.
- _____ อรหกถาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาอภิญญา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๒.
- _____ ภีกษาภาษาบาลี ฉบับมหาจุฬาภीกษา. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ๒๕๓๘.

ข. ข้อมูลทุติยภูมิ

(๑) หนังสือ:

(๒) ดุษฎีนิพนธ์/วิทยานิพนธ์/สารานิพนธ์:

(๓) รายงานวิจัย:

(๔) บทความ:

(๔) เอกสารที่ไม่ได้ตีพิมพ์เผยแพร่และเอกสารอื่น ๆ:

(๖) สื่ออิเล็กทรอนิกส์:

(๗) สัมภาษณ์/สนทนากลุ่ม:

๒. ภาษาอังกฤษ

1. Primary Sources

2. Secondary Sources

(I) Books:

(II) Articles:

(IV) Electronics:

ภาคผนวก

ภาคผนวก ก.

พิมพ์ชื่อภาคผนวก

๑. รายละเอียด

๒. รายละเอียด

ประวัติผู้วิจัย

ชื่อ ฉายา/นามสกุล :

วัน เดือน ปีเกิด :

ภูมิลำเนาที่เกิด :

การศึกษา

ประสบการณ์การทำงาน

ผลงานทางวิชาการ

ตำแหน่งทางวิชาการ (ถ้ามี) :

อุปสมบท :

สังกัด

ตำแหน่ง

ປີທີ່ເຂົ້າສີກູ່າ

๓. ที่สำคัญในการศึกษา : การศึกษา

ଶ୍ରୀ କୁଣ୍ଡଳେଖା ପାତ୍ର